

A-Magasinet presenterer humoristen P. G. Wodehouse, som har satt sitt preg på en hel generasjon av petit-skribenter og underholdningsforfattere. På neste oppslag bringer vi en smakebit fra hans rike produksjon.

WODEHOUSE og hans verden

Tekst: Erik Vendel

I sin treffsikre samfunnsanalyse «En herre på byen» kommer Paul Lorch Eidem med noen betraktninger omkring litterære diskusjoner i selskapslivet:

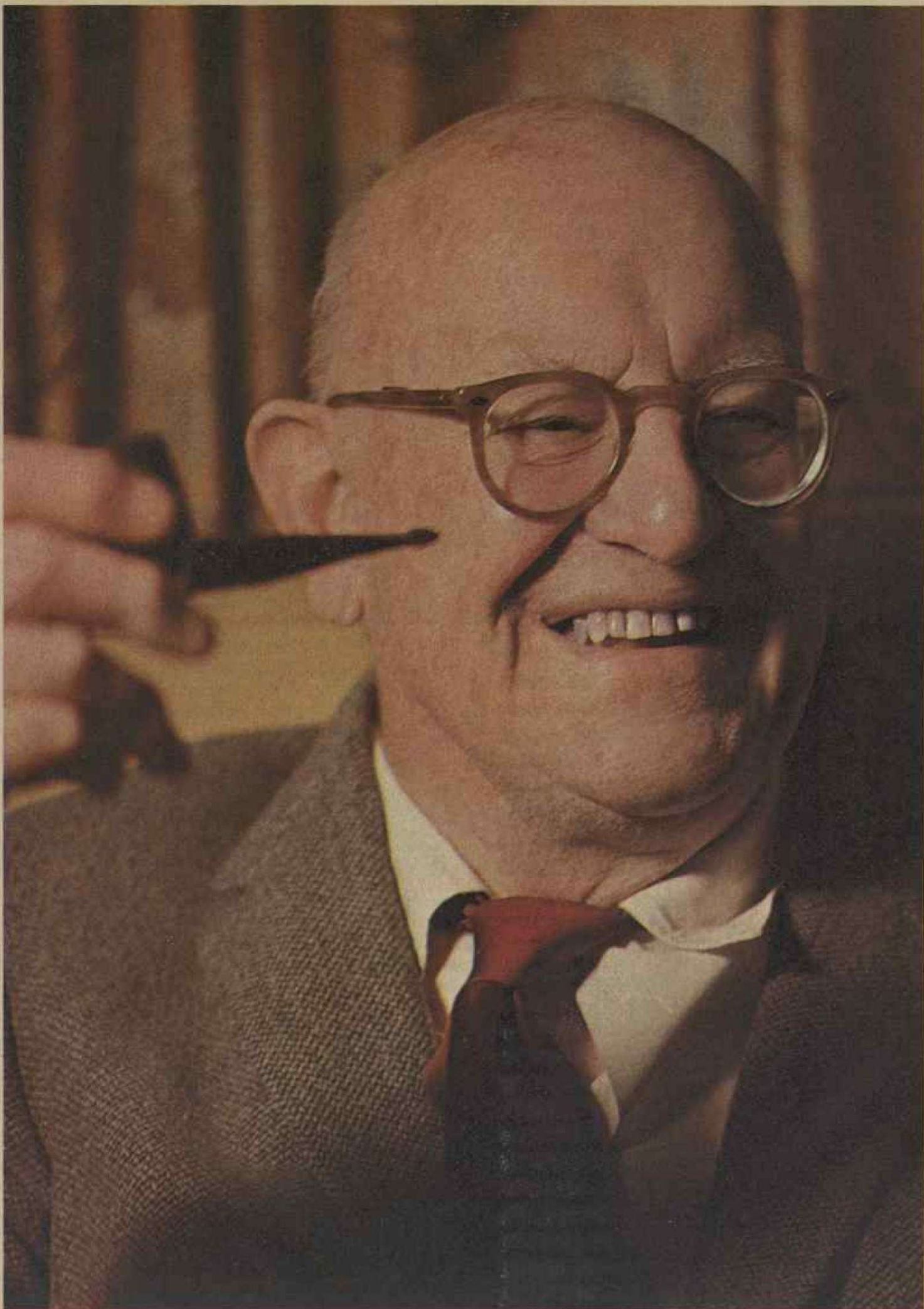
«Alle har lest alt. Fremgangsmåten er grei. En leser en eller to, vil en være kjempeflott tre bøker, og snakker bare om disse. Gir noen seg til å snakke om sine bøker, durer en bare i vei med sitt eget som en annen politiker. Knallsuksess kan oppnås når to har lest samme bok. Resten av selskapet har da litterært frikvarter. Wodehouse må alle ha lest alt av.»

Denne siste påstand er ingen overdrivelse. Det var 1930-årenes håpefulle Oslo-ungdom som her ble skildret, og når det gjaldt oppslutningen om P. G. Wodehouse og hans forfatterskap i disse kretser, kunne det ikke tas for sterkt i.

Fra litteraturhistorien minnes vi hvordan enkelte dikterverk likefrem trollbandt en hel generasjon og slo opp et nytt vindu mot verden. Som da Goethe skrev «Die Leiden des jungen Werthers» i 1774, og halve Europa begynte å etterligne den unge Werthers måte å kle seg på, og prøvet å bli like ulykkelige som han. Et slikt litteraturhistorisk øyeblikk var det også da norske lesere stiftet bekjentskap med den rotete unge rikmann Bertie Wooster og hans intelligente hovmester Jeeves som stadig må redde sin herre ut av allslags umulige situasjoner.

Man hadde nok allerede så smått vært borte i noen av forfatterens noveller, og den elegante forviklingsroman «Høk over høk» var gått som føljetong i A-Magasinet. Men gjennombruddet var nok allikevel da mesterverket «Utmerket Jeeves!» ble lagt frem under juleflommen 1934.

Blant dem som slukte boken i følsomme skoleguttår, var Carl Keilhau som siden skulle bli en kresen lyriker og en av etterkrigstidens morsomste petitjournalister, men dessverre ble revet bort så altfor tidlig. Han sa om sitt møte med Wodehouse: «Jeg har lest «Very Good, Jeeves!» på engelsk seksogtyve ganger og i Axel Kiellands oversettelse enogfemti ganger.»

Skaperen av Jeeves-figuren, P. G. Wodehouse.

DET var vel knapt noen av de mer muntre forfatterspirer fra disse år som ikke gjennomgikk en «Wodehouseperiode», og i avisenes kåserispalter og ukebladenes noveller så man straks forsøk på å skrive i hans stil. Bare noen få klarte det sånn noenlunde, for av grunner som vi senere skal komme tilbake til, er det meget vanskelig å etterligne mesterens humor på en naturlig måte.

Indirekte har imidlertid hans innflydelse på all annen lett litteratur vært enorm. Selv innen kriminallitteraturen ser man det tydelig. Den svenske forfatter Vic Suneson sier om komposisjonen

av den gode detektivroman at den, foruten en rekke andre ingredienser, må inneholde «15 prosent Wodehouse». Det oppstod en egen type privat-oppdager som man i første kapitel gjerne påtraff liggende i en dyp lenestol i biblioteket, med en kjølig drink innen rekkevidde.

Også mange unge lesere prøvde etter fattig evne (bokstavelig talt) å kopiere Bertie Wooster & Co.'s livsstil. Det ble jo litt snobbet, med drøm om luksus-betont ledigang. Men ellers var det et nokså harmløst forbilde, sammenlignet med f. eks. James Bond og enda barskere typer idag. Det var jo

ikke så mye galt man kunne få gjort når man lå i en lenestol eller en fluktstol.

MEN begeistringen for Wodehouse var såvisst ikke begrenset til de yngre, og slett ikke bare til fortellingene om Jeeves. Den lærde og vittige svenske skribent Frans G. Bengtsson fortalte i essayet «Framför en bokhylla» litt om sin boksamling: «En særskild hylla, som jeg aldrig lyckas riktig organisera, fast jag ofta försökt, är den lilla avdelning som skulle rymma *The Literature of Pure Delight*. Där skulle finnas den lättaste sorten läsning, men

endast den sort som alstrar extatisk glädja under läsningen. Jag vet inte om så särdeles många böcker av den sorten existera; jag har försökt samla dem jag stött på, efterhand komma de åter bort av mycket förklarliga skäl. Dit höra en hel del som jag vil hoppas att de flesta känna till: «Huckleberry Finn», «Tom Sawyer», J.K. Jeromes «Tre män i en båt...» alle P. G. Wodehouses Mulliner-historier, samt en hel del annat.»

Hjemme i England er han forelengst en klassiker. Selv ikke hans uforsiktighet under krigen, da han satt i en tysk interneringsleir og lot seg lure til å si noen ord i radio, har kunnet rokke alvorlig ved det. Fremtredende kolleger som George Orwell, Malcolm Muggeridge og Evelyn Waugh tok ham siden i forsvar, og Wough holdt en tale i BBC hvor han forklarte hvilken betydelig forfatter Wodehouse var. For han er nå engang den største humorist vi har hatt i det tyvende århundre.

I anmeldelsen av «Utmerket Jeeves!» skrev Paul Gjesdahl: «Verdien i hans muntre humoreskesamling ligger i den vanvittige sjargong... man blir ikke ett øyeblikk trett av dette idiotsprog.»

Det er et fullt forsvarlig førsteinntrykk. Med ordet «Wodehouse-humor» slik begrepet har fått hevd som betegnelse for en stil — også ved vurdering av andre forfattere, menes nettopp denne genialt tøvede sprogkunst. Bare sjargong er det såvisst ikke, derfor blir det noe fattig ved oversettelser hvor man kun har prøvd å finne den tilsvarende Oslo-tone. Oversetteren må, som f. eks. Kieland, selv være like «vittig og oppfinnsom», for atter å sitere Gjesdahl. Først da kommer den helt til sin rett, denne geniale balansegang mellom sjargong og parodi og herlige påfunn.

Men Wodehouse er meget mer enn sprogtøv. Han har også en rent nifs evne til å spinne utspøkulerte intriger som ubønnhørlig fører personene frem mot ytterst ubehagelige og flau situasjoner — som å snuble utfor en trapp i en herregård midt på natten, med et brett fullt av gammelt kostbart porselen i hendene, og dermed vekke hele huset.

Men denslags er ikke så vondt ment fra forfatterens side. Som alle store humorister holder han med de svake, klossete og usikre. Ja, han mister fullstendig sympatien for en helt hvis denne pr. korrespondansekursus klarer å skaffe seg «selvtillit og en vilje av stål». Unntagelsene som bekrefter regelen er Jeeves og Psmith «som ordner alt, forutsatt at det ikke har noe med fisk å gjøre», men disse to stiller alltid sine evner i en god saks tjeneste.

Ellers er det gjerne skurkene

Den 87 årige Wodehouse er en dyrevenn av de sjeldne, og har for tiden to hunder og seks katter.

Ingen Jeeves hjemme hos P. G. Wodehouse

P. G. WODEHOUSE, denne typisk engelske forfatter, har ikke vært i England siden 1939, da han reiste til Oxford for å bli utnevnt til æresdoktor ved universitetet. Han har levet lenge i USA, som han besøkte første gang i 1904, og hvor han har fått en stor del av sine inntekter. Selv under den verste krisetiden omkring 1930 tjente han årlig over 100 000 dollar som filmforfatter i Hollywood.

Ellers har Pelham Grenville Wodehouse — eller Plum som vennene kaller ham — og hans hustru Ethel bodd meget i New York. De har holdt til nær Park Lane med en tjenerstab på ti, og har også hatt en toppiellighet i Park Avenue med takhave. Han bodde i en villa i Le Touquet i Nord-Frankrike da han våren 1940 ble tatt til fange og internert av tyskerne.

I over femten år har Wodehouses nå bodd i den stillferdige og fornemme «landsby» Remsenburg ute på Long Island et par timer fra New York. De kom dit første gang i 1952 som week-end-gjester hos noen gode

venner, og de to fruer var ute en liten tur og så seg om litt før lunch. Da de kom tilbake, fortalte Ethel Wodehouse: — Jeg har nettopp kjøpt et hus. —

Remsenburg har kirke og postkontor, men er ellers så rolig og tilbaketrukket at den ikke har butikker, så man må reise til nærmeste tettbebyggelse for å handle. Villaen som ble kjøpt den formiddagen, er en lang, lav bygning som ligger skjult inne i en have på femogtyve mål. Ethel og Plum Wodehouse, som er store dyrevenner, sørger for at alle fuglene og ekornene alltid har nok å spise ved tolv «matstasjoner». De har for tiden to hunder og seks katter, og Wodehouse har skjenket en større sum til opprettelse av en institusjon for herreløse katter og hunder, P.G. Wodehouse-hjemmet i Westhampton nær ved. For mange i strøket er han først og fremst den kjente dyrevenn. Noen naboer ble overrasket da de hørte at han også skrev litt ved siden av.

I sitt 88. år er han fremdeles i flittig arbeid. Han skriver

om formiddagen, og om eftermiddagen ligger han på en divan i arbeidsværelset og pønsker ut nye idéer som han noterer ned. I år gir han altså ut en ny roman, og det blir stadig trykt nye noveller i f. eks. Playboy, som da må omarrangere etpar av sine sider så de minner om det særverdige, avdøde Strand Magazine. Som avkobling leser Wodehouse detektivromaner og spaserer med hundene. Golf har han sluttet med, men han holder fast ved tre kvarters gymnastikk daglig.

Ekteparet har praktisk talt ingen selskapelighet lenger. De har daghjelp, en som har tatt jobben nærmest for hyggens skyld og går etter en tidlig middag. Den mann som har skildret så mange majestetiske og imponerende hovmestere, har ikke lenger selv noen hovmester. Ingen korrekt Jeeves ferdes diskret i bakgrunnen. Tvertimot, den første hjelp Wodehouses fikk tak i etter at de var flyttet til Remsenburg, var en dame som pleide å stille seg opp i døren og si: — Dere får skrike, hvis det er noe dere vil!

Føler
De Dem

FRANSK
i aften?

Sett en
spiss på
det med
Ambassadeur

Ambassadeur er noe mer enn en aperitif — til enhver tid — som long-drink, i cocktail, on the rocks.

1/1-flaske kr. 25,—
1/2-flaske kr. 13,50

 CUSENIER

som er handlekraftige, viljesterke, dyktige og overlegne — et skremmende galleri av sinte tanter, buldrende rektorer, dyktige forretningsmenn og modige storviltjegere. Men selv en erkeskurk som «den foretagsomme Baxter», slotet Blandings energiske sekretær, får ikke noen virkelig avskrekende straff til slutt. Det klarer seg gjerne med et blått merke på skinnleggen etter en hastig flukt ut gjennom bibliotekvinduet.

DET er nemlig noe velsignet hyggelig ved alt i en Wodehouse-bok. Det kan nok være at rike onkler nekter sine nevøer lommepenger. Forlovelser blir slått opp med de spinkleste påskudd, og det er fort gjort å smelle igjen entrédøren bak seg og bli stående ute på trammen i pyjamas klokken fem om morgenen. Men noe virkelig ondt kan det likevel ikke skje. Når vi åpner en bok av P. G. Wodehouse, er det som om forfatteren tar oss med inn i en koselig verden som er bare hans.

Hvilken verden er så det?

I omtalen av en av hans siste bøker i den ansette britiske søndagsavis Observer skrev anmelderen at humor i litteraturen var enten satirisk eller «arkadisk». Han slo så fast at den elskverdige Wodehouse ikke var noen satiriker, men en typisk representant for «arkadisk humor».

I vårt eget nyansefattige sprog ville vi kanskje ha sagt «romantisk». Slår vi opp i Aschehous Konversasjonsleksikon får vi imidlertid vite at arkadisk er avledet av *Arkadia*, som gis følgende definisjon: «Arkadia, fjellland midt på Pelepones, i oldtiden vesentlig bebodd av hyrder og jegere». Om arkadierne fortelles det videre at «dikterne priste deres land som et idyllisk, lykkelig hyrdeland.»

Vi ser for oss grønne fjelldaler med krystallklare bekker, med nymfer og fauner og Pans fløyte mellom trærne. Hva er det da for et land, dette Arkadia P. G. Wodehouse skildrer i sin diktning? Det er England før 1914.

Observers anmelder konstaterer at Wodehouse i sin sjargong og humor, i tone og livssyn, er helt ut «edvardiansk». Bøkene gjenspeiler ånden i den tid som har fått navn etter kong Edvard VII (1901—10), altså det optimistiske første ti-år av vårt århundre. Det var jo nettopp ved innledningen av denne epoke at han fant sin form som forfatter. Pelham Grenville Wodehouse ble født i 1881 som sønn av en overordnet bankmann i Hong Kong, tilbragte oppveksten på en engelsk kostskole, og debuterte i 1902.

Storbritannia hadde da ennå sitt verdensrike, og selv om fattigdommen kunne være skremmende i de sotete industribyene,

levet ikke bare adelen, men også store deler av middelklassen i solid velstand. En mengde unge herrer hadde tid og råd til å slentre sorgløse omkring, i trygg forvisning om at de skulle arve en herregård eller plaseres på en vel avlønnet post i imperiet.

NÅR Wodehouse skulle bli så vanskelig å kopiere, kom det bl. a. av at nesten ingen av elevene hadde dette miljø som utgangspunkt. Selv ikke all verdens vidd kunne gjøre underbetalte norske funksjonærer fra de harde tredve-årene til medlemmer av Drone-klubben, og vår fremste humorist Hans *Geelmuyden* fant sin egen tone. Mest «edvardiansk» i mellomkrigstidens lettere norske litteratur er vel Helge Krogs komedie «På solsidene» som egentlig hører hjemme i tiden før 1914.

Disse fjerne år i England fikk vi forøvrig et glimt av i etpar britiske novellefilm-serier i fjernsynet nylig, «Skrønmakerne» og en annen serie etter fortellinger av Saki, pseudonym for H. H. Munro som var Wodehouses samtidige kollega — men meget bitrere og mer grotesk i sin humor. Hans helter Clovis og Reginald og den kyniske Comus Bassington var stadig opptatt med «practical jokes», dette nesten uoversettelige engelske ord for grov spøk som rammer likefrem håndgripelig dem det går ut over.

Men også hos Munro merker man, skriver Graham Greene, «solskinnet over den edvardianske scene, unge menn i stråhatt, en losje i operaen, lange, dovne eftermiddager ute i parken, te fra løvtynne kopper og agurksmørbrød, det lette, bekymringsløse snakket.» Han tilføyer: «Det var synd at dette solskinnet og dette snakket ikke kunne ha fortsatt for bestandig, men den verste og mest grusomme «practical joke» var blitt gjemt til slutt...» Tidlig om morgenen den 23. november 1916, i et granathull nær Beaumont Hamel, hørte man Munro rope: — Se og slukk den fordømte sigaretten! — Det var de siste ord fra Clovis og Reginald.

Og slik ble slutten for så mange fra den verden som hadde gitt stoff til Sakis og Wodehouses fortellinger. Da krigen kom i 1914, strømmet den britiske overklassen og middelklassen ungdom til vervingskontorene og meldte seg til de nye masse-hærer som ble satt opp på frivillig grunnlag. Den million menn som Storbritannia mistet i første verdenskrig, var fordelt på alle samfunnslag, men de høyere klasser tapte relativt flest, fordi de i sin romantisk-patriotiske pliktfølelse meldte seg først — tvungen verneplikt ble ikke påbudt før i 1916. Dessuten ble de gjerne offiserer og stod da mest utsatt.

En hel generasjon av en sam-

funnsklasse ble nesten utryddet, og kvinnene som de skulle ha giftet seg med, satt alene igjen. De menn som overlevet, kunne komme tilbake fra skyttergravene som bare en skygge av det de hadde vært. Men altfor mange kom aldri tilbake.

MEN Bertie Wooster, Bingo Little, Tuppy Glossop, Gussie Fink-Nottle og alle Mr. Mulliners nevøer levde videre — fullstendig uforandret. De skaffet seg nok etterhvert smarte sportsbiler og hvite smokingjakker og sang «Sonny Boy» i badet etter at lydfilmen kom. Men i sine hjerter forble de akkurat som før; deres største bekymring var redselen for at den elskede skulle oppdage at ett av deres fornavn var Marmaduke. Noe av sorgløsheten og charmen i den verden som krigen drepte, har Wodehouse tatt vare på og gitt videre til oss.

At nettopp han kunne gjøre det, skyldtes også at han selv ikke opplevet på alvor det grå og bitre England som gikk ut av krigen som «seierherre». Hjemlandet var begynt å bli et minnens eventyrrike for Wodehouse allerede lenge før den tid. Han dro over Atlanterhavet første gang i 1904, og siden bodde han meget utenlands, særlig i Amerika.

I en artikkel om den engelske humorists forhold til USA skriver Patrick Skene *Catling*: «Det var der, før den første verdenskrig, at han skapte dette fullkomne og fortryllede England hvor det alltid var vår, og hvor man aldri behøvde å ringe mer enn en gang på tjenerskapet, et England med skrullete herremenn og tyranniske tanter, elegante, skreddersydde unge menn i fornemme klubber, og henrivende, uskyldige unge piker i gifteferdig alder; et England med sollyse private parker, frokost midt på dagen, og avsted i Bentley-bilen om aftenen. Det var et England som kunne bli vernet og elsket bare i fantasien til en dikter som var villig til å tilbringe mesteparten av sin tid fjernt fra virkeligheten.»

Siden kom det stadig nye noveller og romaner, med et kunstnerisk høydepunkt i 1920-årene. Det er nettopp laget en musical om Wooster og Jeeves, og ihøst sendte den 87-årige forfatter ut sin foreløpig siste bok, «Do Butlers Burgle Banks?» om en falsk hovmester som prøver å bryte seg inn i en bank i Worcestershire. «Kjennere av den gamle mesters spesielle utgave av elskverdige tøy vil nyde den til siste side,» skrev Time i anmeldelsen.

Kanskje får vi den også på norsk? Men først og fremst bør «Utmerket Jeeves!», som ikke har vært å finne i bokhandelen på tredve år, nå snart bli sendt ut på nytt. Det kunne være en passende oppgave for Kulturfondet. **A**